

I. KORTE RECENSIES EN AANKONDIGINGEN (1)

ALGEMENE WERKEN

"Volksontwikkeling" : Catalogus documentatiebibliotheek algemene directie jeugd en vrijetijdsbesteding

Van het Ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur, Algemene Directie Jeugd en Vrijetijdsbesteding ontvingen wij de Catalogus 'Volksontwikkeling' van de bibliotheek van deze directie (Brussel 1969, 165 blz.).

Het door deze catalogus bestreken terrein is bijzonder ruim. Men vindt er een systematisch gegroepeerd overzicht van wat er aan literatuur aanwezig is over volksontwikkelings- en jeugdwerk, over de hulpwetenschappen, de massamedia, de sport, de vrijetijdsbesteding en andere randgebieden die voor hen die reeds in de praktijk staan en langs een bezinning en herdenken van wezen en functie van het vormingswerk met jeugdigen en volwassenen tot een eigentijdse aanpak wensen te komen én voor studerende van belang zijn.

Het publiceren en het ter beschikking stellen van dit literatuuroverzicht is een niet genoeg te prijzen dienstverlening van de rijksoverheid aan velen.

V.P.

Lysbeth TONCKENS, Spelregels voor Sprekers,
UPR - Nijgh & v. Ditmar, NIVE, SWU, 1969, 191 blz.

Binnen een bestek van 191 bladzijden vindt men in dit boek een aantal uitgewerkte tips en spelregels voor sprekers. Deel I behandelt vrijwel alle aspecten van het spreken vanaf een podium tot een zaal met toehoorders. De autrice - Lysbeth Tonckens geeft sinds een tiental jaren bedrijfscursussen in vergadertechniek en spreekvaardigheid - geeft daarin uit haar rijke praktijkervaring vele aanwijzingen omtrent het voorbereiden, instuderen en houden van redevoeringen, zowel in de formele als in de informele sfeer.

In deel II gaat zij nader in op de spelregels van de vergadertechniek.

V.P.

---

(1) De redactie houdt zich het recht voor uit ter recensie ontvangen publicaties een keuze te doen ter bespreking.

"Massamedia en Politiek" - 24 Essays ter nagedachtenis aan Prof. mr. L.G.A. Schlichting.
Uitgeverij Ambo N.V., Utrecht 1968.

In de nacht van 18 op 19 augustus 1968 overleed geheel onverwacht prof. mr. L.G. A. Schlichting. De Nijmeegse hoogleraar genoot in zijn land en ver daarbuiten in brede kring bekendheid.

Na een journalistieke loopbaan, die bekroond werd met het hoofdredacteurschap van "De Tijd" (1937-1946) en vier jaar diplomatieke dienst, werd Schlichting in 1950 benoemd tot hoogleraar in de politieke wetenschap te Nijmegen (de leer der nationale en internationale politieke strevingen). Spoedig werd daaraan ook de leeropdracht voor de publicistiek, die intussen radio en televisie was gaan omvatten, toegevoegd. Met veel élan heeft hij beide jonge wetenschappen gestimuleerd.

Als potshume hulde schreven leerlingen en oud-leerlingen, collega's uit de sfeer van het wetenschappelijk onderwijs en mannen uit de praktische politiek een gedachtenisboek met 24 essays onder de titel "Massamedia en Politiek". Het vriendenboek bevat verschillende uitschieters die men in de toekomst zeker in literatuuropgaven tegen zal komen.

Het eerste opstel is van dr. J.G. Stappers, naaste medewerker van prof. Schlichting, die zowel de sterkte als de zwakke kanten van de veelbesproken en stuk geciteerde theorieën van Marshall McLuhan aantoot. De voorlichtingsfunctionaris van de Nijmeegse Universiteit, J. Th. Funneman behandelt de openheid in de (overheids)voorlichting als aspect van verantwoordelijke politiek en prof. dr. M. Rooij schrijft beharzenswaardige dingen over de stromen van internationale informatie. Zijn aandacht gaat daarbij o.a. naar de journalistieke selectie en de factoren waarvan de kwaliteit van de informatie afhankelijk is.

Het Kamerlid Th. Westerterp levert een pleidooi voor uitgebreide televisiereportage van kamerzittingen en van integrale uitzending van Kamerdebatten per radio. Zijn geschrift en het opstel van B. Manschot, L. Niemantsverdriet en T. Noldus over de televisie-uitzendingen van de politieke partijen zijn interessante bijdragen in een discussie die ook in ons land nog wel even actueel zal blijven.

Van de vele andere opstellen in deze bundel noem ik die van Prof. dr. H.J. Prakke, die onlangs afscheid genomen heeft van zijn Institut für Publizistik in Münster, over de symbiose van publicistiek en politicologie; van Jan Nieuwenhuis over de relaties van de journalist en van K.H. Cerney over "Television as a source of campaign information in the United States.

De bundel "Massamedia en Politiek" is met het bovenstaande niet besproken. Ik wilde enkele van de bijdragen, waaruit overduidelijk blijkt hoe groot Schlichtings' invloed en betekenis voor journalistiek en politiek is geweest, alleen bij U aankondigen.

V.P.

Gerth VAN ZANTEN, De Veronica Sage, Teleboek N.V., Bussum, 1968, 144 blz., 110 fr.

Bij Teleboek N.V. te Bussum verscheen een oppervlakkig maar leuk foto-paperback "De Veronica Sage" van de geschiedenis van het Nederlandse reclame-piratenschip "Veronica", dat binnen één jaar na de oprichting (21.4.1960) met zijn luchtig pop-amusement bij velen populairder was dan alle Hilversumse zenders bij elkaar en nog altijd door gaat met zenden.

Auteur Gerth Van Zanten schetst in dit boekje (100 afbeeldingen) een vriendelijk beeld over de hoofdpersonen Dirk, Jaap en Bull Verwey en hun medewerkers, hun durf, hun fantasie en hun ondernemingsgeest.

Persoonlijk heb ik "De Veronica Sage" niet als iets briljants of opwindends ervaren ondanks de grappige ontdekkingen erin. Maar hoe men over dit boekje ook moge denken, door het initiatief van Gert Van Zanten zijn toch wel enige aspecten van de "etherpiraat" in het licht gesteld. Ik hoop dat zijn werk tot verdere en diepere studie zal stimuleren. En in dit opzicht is "De Veronica Sage" een goed boekje.

V.P.

K. KOSZYK - K.H. PRUYS, Wörterbuch zur Publizistik, Deutscher Taschenbuch Verlag, München, 1969, 412 blz., 117 fr.

Over massacommunicatie zijn de jongste jaren zoveel werken verschenen op de internationale markt dat men stilaan aan een moeilijk te volgen editietempo gewoon is geraakt. Indien er bij al dit koren veel kaf is, dan dient toch erkend dat de meest recente Duitse edities, die ons voornamelijk uit München, Münster en Berlijn worden toegestuurd zeer degelijk zijn.

In samenwerking met K.H. Pruys - een radiojournalist die een belangrijke rol schijnt gespeeld te hebben bij het totstandkomen van de hier voorliggende editie - slaagde de bekende

hoogleraar uit de Ruhr Universiteit, K. Koszyk, er thans in een soort lexicon van de massacommunicatie samen te stellen. Het belang van een dergelijk initiatief is evident: voor de eerste keer wordt hiermede een overzicht gegeven van de voornaamste technische, juridische en sociaal-wetenschappelijke begrippen uit de leer van de massacommunicatie (ongeveer 500 in totaal), die telkens worden uitgelegd, gesitueerd en besproken. Het feit dat een groot aantal trefwoorden gecommuntarieerd worden onder de vorm van korte artikels, geeft aan dit woordenboek zelfs een encyclopedisch karakter. Een ander positief punt is het opnemen van een bondig literatuuroverzicht (bijgewerkt tot 1968) bij een aantal begrippen en een register.

Het belang van dit werk wordt nog duidelijker wanneer men bedenkt hoe groot de terminologische verwarring is in de communicatiewetenschap. Men kan zich vanuit zijn persoonlijke, regionale, nationale of eigen wetenschappelijke gezichtshoek al dan niet akkoord verklaren met de definities en omschrijvingen die in dit woordenboek voorkomen, maar men zal moeilijk kunnen loochenen dat men hier met een reeks klare stellingnamen te doen heeft waarnaar steeds - zelfs met het oog op aanvulling of correctie - zal kunnen verwezen worden.

Treffend in deze publicatie is de uitgesproken geschiedkundige inslag - wat men van K. Koszyk overigens kan verwachten - en een vrij sterke orientatie naar de geschreven pers toe. Zo vindt men onder het trefwoord "Belgien" alleen een geschiedkundig overzicht van de Belgische pers. Specialisten in perswetenschap zullen aan dit werk beslist een vettere kluijff hebben dan bvb. zuiver sociologisch of sociaal-psychologisch gevormde navorsers. Men zoekt - om het concreter uit te drukken - tevergeefs in dit lexikon naar een apart stukje over effectentheorieën, cognitieve dissonantie, gate-keeper, opinion-leaders, enz. Dergelijke begrippen worden vaak op een o.i. inconsequente wijze onder een enkele noemer geplaatst, zoals Publikum of komen soms helemaal niet aan bod. Het feit dat de uitgevers in een voorwoord verklaren dat zij "sicherlich kein vollständiges und umfassendes Kompendium" konden voorleggen, kan in dit opzicht moeilijk als een geldig excuus aanvaard worden.

Druk en presentatie zijn sober maar zeer goed, de algemene conceptie uitstekend. Voor een zeer matige prijs wordt hier in elk geval een schat van gegevens geboden, die niemand zal willen missen die betrokken is bij of belangstelling heeft voor de studie van de massacommunicatie.

A. DELOBELLE, Les techniques de diffusion dans la civilisation actuelle. L'exemple de Belgique, in Les Dossiers, 1969, nr. 4, blz. 270-293.

Na een korte analyse van de begrippen "ontvangen", "boodschap" en "medium" in de menselijke communicatie, omschrijft de auteur op een meer grondige wijze het probleem van de kwantitatieve evolutie van de massamedia in België. De cijfers welke de auteur vond voor België, worden telkens (dagbladen, radio, bioscoop, T.V.) vergeleken met de situatie in de Verenigde Staten. Tot zover blijft de uiteenzetting van Delobelle zeer klassiek en brengt zij in feite weinig nieuws. Het artikel wordt echter bepaald interessant wanneer de auteur een typologie van psycho-sociologische functies, nl. de primaire functies ("fonctions affectives"), secundaire (l'information proprement dite) en tertiare (utilisation culturelle), gaat toepassen op de verschillende soorten massamedia, en het resp. belang van deze functies kwantitatief gaat onderzoeken.

Deze bijdrage werd op een opvallend vlotte wijze geschreven. De auteur is zonder de minste twijfel geslaagd in zijn pogingen om een complex onderwerp in een zeer bevattelijke taal aan de man te brengen.

Elkeen die betrokken is bij de wetenschappelijke studie van de massamedia zal beseffen dat dit geen alledaagse prestatie is.

G.F.

Paul HALNOS (ed.), The Sociology of Mass-media communicators, The Sociological Review Monograph, University of Keele, 1969, nr. 13, 248 blz.

De communicator was steeds en is nog in de massacommunicatiewetenschap een minder druk beoefend voorwerp van onderzoek. Over bepaalde items als de invloed van het publiek op de communicator, de "gate-keeper", de formele en informele relaties in het filmbedrijf, bestaat weliswaar een vrij uitvoerige literatuur, maar - globaal gezien - blijft het volume van dergelijke studies vrij beperkt in vergelijking met wat verschijnt in onderzoeksrichtingen als het publiek, de effecten, enz.

De publicatie van het hier voorliggende boek is dus een belangrijk feit op zich zelf. Speciaal dient ook vermeld dat hier de aandacht getrokken wordt op de "higher levels" van de besluitvorming in de wereld van de massacommunicatie: economische planning, politiek, de plaats van de massacommunicatie in een netwerk van sociale relaties, enz.

De media-managers hebben een bekangrijke invloed op de research, aldus de uitgever, en zij bekijken studies als deze niet steeds met een goed oog, maar dat is geen reden om geen poging te ondernemen het vraagstuk fundamenteel te onderzoeken, althans in zover dit mogelijk is.

Na een inleiding, waarin J.D. Halloran een status questionis maakt van de research over de "communicator", situeert J.W. Carey de professionele communicator in "the communications revolution". Asa Briggs levert een historische bijdrage: de communicator in de Britse radio beschouwd over de jongste 30 à 40 jaar. Tom Burns en J. Blumler geven een overzicht van de "communicator"-research in Engeland, terwijl D. Macquail de houding van de producer tegenover zijn radio-publiek in verband brengt met de inhoud van de programma's. R. Brown en Lord Windlesham analyseren de houding van de media-practici tegenover research. Ook het conflict tussen creativiteit en controle in de radio wordt door Windlesham onder de loep genomen. C. Shaw bekijkt vanuit professioneel standpunt het probleem van de rol van de televisie t.o.v. de "popular morality". Twee andere bijdragen tot dit verzamelwerk zijn deze van M. Warner en J. Scupham. De eerste heeft het over het "gate-keeper"-onderzoek in het politieke nieuws op de Amerikaanse televisie, terwijl Scupham enkele bladzijden wijdt aan de educatieve rol van de BBC en daarbij een pleidooi houdt voor meer samenwerking met de overheid. Hetzelfde thema wordt ook behandeld door Hilde T. Himmelweit, die er de nadruk op legt dat de opvoeder en niet de televisie centraal moet staan in de educatieve televisie. G. Gerbner tenslotte sluit het werk af met een merkwaardige studie over de institutionele druk op de communicatoren. Aan de hand van een aantal interviewers onderzocht hij de relaties tussen de pers en de officiële educatieve instanties in de Verenigde Staten, Groot-Brittannië, Frankrijk en de Sowjet-Unie, waarna hij een zeer interessant overzicht geeft van de bronnen en functies die de communicatoren in hun besluitvorming beïnvloeden.

Wij menen dat in globo beschouwd deze publicatie zeer goed het algemeen kader beschrijft waarin het probleem van de communicator zich stelt. Zoals in veel "readers" het geval is ontbreekt hier een duidelijke samenwerking tussen de verschillende bijdragen. In een quasi braakliggend wetenschaps-terrein zoals dat van de communicator is dit misschien wel jammer voor de lezer, maar aan de andere kant, door het feit zelf, onafwendbaar.

Elke bijdrage wordt gevolgd door een kort literatuuroverzicht. Het geheel is fraai uitgegeven en gesteld in een vlotte en gemakkelijk leesbare taal. Aanbevolen lectuur.

Ter recensie ontvangen :

Prof. mr. dr. M. ROOY en Jan NIEUWENHUIS, Gemeentelijke voorlichting, Vuga Boekerij, 's Gravenhage, 1969, 330 blz.

Gedenkboek Bert Leysen : 1959-1969, E. Story-Scientia, Gent, 1969, 113 blz.

Mediabegripsomschrijvingen, uitgegeven door de Stichting Reclame-Onderwijs, Amsterdam 1969, 43 blz.
